

Dorota Rynio

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ŚCIEŻKI ROZWOJU REGIONÓW W POLSCE WE WSPÓŁCZESNEJ GOSPODARCE

Streszczenie: w Polsce utrzymuje się zróżnicowanie w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów. Zadania z zakresu spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej są przedmiotem wsparcia UE. Zmniejszanie różnic w rozwoju, podnoszenie poziomu życia w regionach oraz wzrost atrakcyjności obszaru wymagają określenia indywidualnej ścieżki rozwoju. Władze regionów opracowują ścieżkę rozwoju, biorąc pod uwagę czynniki otoczenia, zaangażowanie liderów i specyfikę obszaru oraz tradycje historyczne. Priorytety ogólne regionów są często zbieżne w skali zarówno kraju, jak i UE, różnice w celach są widoczne na poziomie endogenicznych czynników rozwoju, które decydują o ich indywidualnym charakterze i ścieżce rozwoju.

1. Wstęp

We współczesnej gospodarce regiony mogą samodzielnie wyznaczać kierunek i tempo rozwoju. Rozwój społeczno-gospodarczy jest ich wspólnym celem. Wybór drogi osiągnięcia celu zależy od wielu elementów: warunków endo- i egzogenicznych rozwoju społeczno-gospodarczego, zasobów regionu, zaangażowania liderów regionalnych, specyfiki regionu, stanu rozwoju gospodarki kraju i świata itp. Regiony, opracowując ścieżkę rozwoju, wpisują wyznaczone przez siebie cele w strategię rozwoju kraju. Cele strategiczne poszczególnych regionów są zróżnicowane. Regiony w Polsce na poziomie NUTS-2 kładą szczególny nacisk na kształtowanie społeczeństwa informacyjnego, wykształconego i innowacyjnego, poprawę jakości życia mieszkańców, nasycenie infrastruktury, pobudzenie aktywności ludności, wzmacnianie pozycji i poziomu technologicznego małej i średniej przedsiębiorczości oraz budowę silnej pozycji konkurencyjnej pod względem gospodarczym i kulturowym.

2. Uszczegółowienie celów strategicznych w regionach przy budowie ścieżki rozwoju

W zakresie kreowania głównych celów strategicznych polskie regiony są jedno-myślne, przy czym różnorodna jest droga ich osiągnięcia. Celem generalnym regionów w kraju jest wdrażanie gospodarki opartej na wiedzy, które często jest powiązane z wytwarzaniem wiedzy, podnosi jakość kapitału ludzkiego, następuje też wzrost kapitału niematerialnego w tworzeniu podstaw rozwoju (szerzej [Różga-Luter 2004, s. 30-31]). Gospodarka oparta na wiedzy ukierunkowana jest na wspieranie polityki naukowo-badawczej i inwestycyjnej, szeroką działalność innowacyjną firm oraz inicjuje wspieranie i promowanie zachowań innowacyjnych wśród społeczeństwa (szerzej [Strahl 2008, s. 175-191]). Specyfika regionów decyduje o doborze pozostałych celów strategicznych oraz celów pośrednich. Część regionów w kraju konkretyzuje wiele celów w sposób bardziej szczegółowy, opisując obraną drogę rozwojową. Dotyczy to województw: opolskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i zachodniopomorskiego. Pozostałe regiony decydują się przedstawić cele zagregowane, których osiągnięcie wymaga określenia celów pośrednich (tab. 1). Najbardziej ogólnie sformułowane zostały cele strategiczne w województwie pomorskim, gdzie wskazano jako cele: konkurencyjność, spójność i dostępność; nawiązują one do celów określonych przez politykę regionalną UE (szerzej [Dziemianowicz i in. 2009, s. 6-7]). Tak przedstawione cele w mało ścisły sposób kreślą ścieżkę rozwoju regionu, a informacja dla potencjalnych inwestorów jest bardzo ogólna. Syntetycznie ujęte zostały również cele generalne województwa warmińsko-mazurskiego, jednakże przekaz został sformułowany bardziej opisowo: wzrost konkurencyjności gospodarki, wzrost aktywności społecznej, wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych. Województwo mazowieckie także skupiło się na realizowaniu trzech priorytetów, takich jak: budowa społeczeństwa informacyjnego i poprawa jakości życia mieszkańców województwa, zwiększenie konkurencyjności regionu w układzie międzynarodowym, poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Podobnie w województwie łódzkim, gdzie skoncentrowano się na trzech różnych rodzajach zagadnień, które regulują poszczególne działy życia społeczno-gospodarczego: wzmocnienie ogólnego poziomu cywilizacyjnego województwa, poprawie pozycji konkurencyjnej gospodarki województwa, stworzeniu rzeczywistego regionu społeczno-ekonomicznego, mającego własną podmiotowość kulturową i gospodarczą. W województwie kujawsko-pomorskim również wyznaczono trzy cele zagregowane, które wskazują nastawienie na intensywny rozwój społeczno-gospodarczy regionu: rozwój nowoczesnej gospodarki, unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu, rozwój zasobów ludzkich. Dla województwa dolnośląskiego skonkretyzowane zostały także trzy cele generalne, w których zawarto otwarcie na gospodarkę europejską (szczególnie na obszary wzrostu) oraz wsparcie dla twórczości i otwarcie na świat: zbudowanie konkurencyjnej i innowa-

Tabela 1. Cele strategiczne regionów w Polsce na poziomie NUTS II

Lp.	Województwo/ cel strategiczny	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
1	Region konkurencyjny	X		X		X	X	X		X		X			X		X
2	Gospodarka innowacyjna	X	X		X				X	X			X	X			X
3	Gospodarka oparta na wiedzy			X	X										X		
4	Aktywizacja gospodarcza regionu, wspieranie MŚP				X	X			X	X	X			X			
5	Budowa i rozbudowa infrastruktury technicznej i społecznej	X							X	X			X	X			
6	Atrakcyjność inwestycyjna regionu								X	X	X						
7	Rozwój rolnictwa i wielofunkcyjny rozwój wsi								X	X	X			X			
8	Spójność przestrzenna	X	X	X	X			X				X	X			X	X
9	Zrównoważony rozwój gospodarczy		X		X	X		X	X								
10	Ochrona środowiska naturalnego i wartości przyrodniczych				X					X	X		X	X			X
11	Budowa społeczeństwa informacyjnego i wykształconego oraz aktywizacja społeczeństwa		X	X	X			X	X	X	X		X	X	X	X	X
12	Podniesienie poziomu jakości życia w regionie					X	X	X	X								
13	Spójność i solidarność społeczna	X			X		X	X		X		X				X	X
14	Podmiotowość i dziedzictwo kulturowe				X	X			X	X	X		X	X			

Legenda: A – dolnośląskie, B – kujawsko-pomorskie, C – lubelskie, D – lubuskie, E – łódzkie, F – małopolskie, G – mazowieckie, H – opolskie, I – podkarpackie, J – podlaskie, K – pomorskie, L – śląskie, M – świętokrzyskie, N – warmińsko-mazurskie, O – wielkopolskie, P – zachodniopomorskie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie strategii poszczególnych województw.

cyjnej gospodarki Dolnego Śląska, zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej regionu i jego integracja z obszarami wzrostu, rozwijanie solidarności społecznej oraz postaw obywatelskich twórczych i otwartych na świat. Zagregowanie celów z jednej strony może prowadzić do określenia jasnej i klarownej strategii regionu oraz ścieżki rozwoju; z drugiej strony zbytne uogólnienie celów generalnych może utrudniać inwestorom interpretację kierunków rozwojowych regionu. Uszczegółowienie wskazanych celów strategicznych z jednej strony uściśla drogę rozwojową, z drugiej strony może oznaczać nakładanie się części celów bądź brak czytelności ich przekazu. Wielorakie cele generalne zastosowano w strategiach województw: opolskiego, podkarpackiego i podlaskiego. W województwie opolskim poza zbieżnymi z innymi regionami celami kładzie się nacisk na rozwój funkcji metropolitalnych aglomeracji opolskiej, rozwój wielokulturowej tożsamości oraz międzynarodowej i

krajowej współpracy regionalnej. Formułując cele generalne, regiony starają się podkreślać swoją specyfikę, tak jak województwo podlaskie, które (ze względu na endogeniczne i egzogeniczne uwarunkowania) wśród priorytetów wskazuje rozwój turystyki z wykorzystaniem walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego oraz wykorzystanie przygranicznego i transgranicznego położenia województwa.

Wykorzystanie potencjału turystycznego i dziedzictwa kulturowego oraz ochrona wartości przyrodniczo-krajobrazowych są również wymienione wśród celów województwa podkarpackiego, dodatkowo region wskazuje potrzebę wszechstronnego rozwoju kapitału społecznego, umożliwiającego pełne wykorzystanie potencjału i możliwości rozwoju osobistego mieszkańców regionu.

3. Modele zarządzania regionem a ustalanie ścieżki rozwoju

Ukierunkowanie rozwoju regionów zostało zdeterminowane wieloma czynnikami, np. otoczeniem, w którym funkcjonuje region, wewnętrzną strukturą regionu, jego zasobami w ujęciu jakościowym i ilościowym, potencjalną specjalizacją, podstawami finansowymi oraz możliwością wsparcia w tym zakresie jednostki terytorialnej, jak również sposobem zarządzania, zaangażowaniem władzy i pozostałych liderów w efektywność gospodarowania w regionie, dotychczasowym sposobem postrzegania obszaru, ratingiem atrakcyjności oraz wypracowaną pozycją konkurencyjną. Zarządzanie regionem, nadawanie kierunku rozwoju jednostce terytorialnej zależy od jej upodmiotowienia oraz ujednoczenia sprawowania władzy w regionie. Są to rozwiązania systemowe. Oznacza to, że region może mieć charakter rządowo-samorządowy lub samorządowo-rządowy. Wybór ścieżki rozwoju społeczno-gospodarczego regionu wynika z roli państwa w polityce regionalnej. W pierwszym modelu samorząd bardziej uzależniony jest od centralnych uregulowań prawnych, ekonomicznych i finansowych. Ośrodek rządzący ukierunkowuje region na inwestycje oraz skuteczny rozwój wybranych gałęzi gospodarki. Fundusze Unii Europejskiej są rozdzielane z centrum. Centrum wpływa na gospodarkę w regionie, kształtując budowę tożsamości regionalnej. Zasoby regionu nie są w pełni wykorzystane, przez co zachodzi konieczność wyboru obszarów rozwoju. Samorząd przyjmuje postawę wsparcia, określa kierunki rozwoju, dostarcza projekty i analizuje sytuację na rynku. Ten typ zarządzania regionem odnosi największe sukcesy w krótkim okresie bądź w specyficznych kryzysogennych warunkach społeczno-gospodarczych. W długim okresie często stosuje się model zrównoważonego zarządzania, gdzie samorząd określa cele, wskazuje interes regionu, mobilizuje podmioty, skupia się na budowie tożsamości regionu oraz w pełni odpowiada za podejmowane decyzje. Upodmiotowienie regionu jest możliwe przy ugruntowanej pozycji samorządu, sprawnym aparacie wykonawczym i marketingowym oraz kompletnym zespole budowy i realizacji strategii. Model zarządzania regionem związany z realizacją polityki intraregionalnej wprowadza się w na tyle długim okresie, że można w nim dokonać trwałych zmian w strukturze i układzie regionalnym, przy poparciu społecznym i poszczególnych grup liderów.

Pierwszy model zarządzania regionem wskazuje na silne zaangażowanie centrum w sprawy poszczególnych terenów kraju, a co za tym idzie – szerokie zastosowanie polityki interregionalnej państwa. W drugim przypadku główną rolę odgrywa polityka intraregionalna. Są to modele teoretyczne; w praktyce wiąże się obydwie modele, co skutkuje podmiotowym dualizmem zarządzania regionem, tzn. są obszary, którymi zarządzają władze centralne, obok nich funkcjonują strefy zarządzane przez władze regionu. Układ ten rodzi podłoże do konfliktów w zakresie ustalenia podziału odpowiedzialności pomiędzy tak różnymi podmiotami. Podmioty te, dysponując różnym zakresem kompetencji i instrumentów, za pomocą których oddziałują na region, mogą mieć inną wizję obrazu regionu oraz odmienny sposób rozwiązywania problemów, szczególnie w okresie kryzysu społeczno-gospodarczego. Zastosowanie modelu pośredniego wiąże się często z utrudnioną interpretacją przez inwestorów wybranej ścieżki rozwojowej regionu. Przekaz informacyjny staje się niejasny. W gospodarce rynkowej model samorządowo-rządowy stwarza najmniej przeszkód przy opracowaniu ścieżki rozwoju regionu, jednocześnie daje przejrzysty obraz co do planowanej polityki dla potencjalnych inwestorów. W teorii polskie regiony kreują jednostki przestrzenne o charakterze samorządowo-rządowym. W praktyce realizowany model zbliżony jest bardziej do wariantu pośredniego, w którym na funkcjonowanie regionów jednocześnie wpływają władze zarówno centralne, jak i samorządowe. Układ ten uwarunkowany został m.in. przez finansowe podstawy gospodarowania w regionie, gdzie część zadań zostaje przeprowadzona w wyniku przekazania przez władze krajowe subwencji, dotacji celowej itp. Państwo angażuje się w politykę regionu, co częściowo ogranicza jego wolność gospodarowania. Zwiększenie upodmiotowienia regionów w Polsce (również w aspektach finansowych) nie tylko w teorii, ale i w praktyce powinno doprowadzić do większej odpowiedzialności podmiotów w regionie za dobór właściwej ścieżki rozwoju i prawidłowy jej przebieg.

4. Atrakcyjność inwestycyjna regionów

Kierunek rozwoju regionu wynika w dużej mierze ze stanu zasobów, specyfiki terenu i możliwości finansowania przedsięwzięć. Istotnym elementem decydującym o doborze ścieżki rozwoju są zasoby w ujęciu nowoczesnym, np. zasoby wiedzy, nauki, innowacje, zasób ludzki (szczególnie jego jakość) itp. Dla części regionów istotne są również zasoby naturalne. Z punktu widzenia obszarów utrzymujących się z rolnictwa czy turystyki ważne staje się środowisko naturalne zachowane w „dziewiczej formie”, z którym wiąże one swoją drogę rozwojową. W celu realizacji wybranej ścieżki rozwoju należy podkreślić odpowiednie walory miejsca, przedstawić ofertę zasobów i wzmocnić aktywność województwa wobec inwestorów, przez co obszar wzmocni swoją pozycję w rankingu atrakcyjności dla potencjalnego inwestora. Opracowana przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR) ogólna

ocena atrakcyjności inwestycyjnej województw na rok 2008 na pierwszym miejscu stawia województwo śląskie, potem w kolejności: mazowieckie, dolnośląskie, wielkopolskie i małopolskie. Najmniej atrakcyjne dla inwestorów według tej oceny są regiony: podlaski (16 lokata), lubelski (15) i świętokrzyski (14) [Hildebrandt 2008, s. 53-54]. Lokaty ostatnich województw nie zmieniają się od 2005 r., co oznacza, że należy w nich podjąć próbę aktualizacji ścieżki rozwojowej. Dla ustalenia pozycji atrakcyjności inwestycyjnej zastosowane zostały wskaźniki syntetyczne. Czynniki, które analizowano, to: dostępność transportowa, koszty pracy, wielkość i jakość zasobów pracy, chłonność rynku zbytu, poziom rozwoju infrastruktury gospodarczej, poziom rozwoju infrastruktury społecznej, poziom rozwoju gospodarczego, stopień ochrony i stan środowiska przyrodniczego, poziom bezpieczeństwa powszechnego oraz aktywność regionu wobec inwestorów. Województwo śląskie zajmuje pierwsze miejsce pod względem atrakcyjności inwestycyjnej od 2005 r., co jest wynikiem zastosowanej ścieżki rozwojowej związanej z najnowszą technologią, informacją i gospodarką opartą na wiedzy. Zmiana pozycji w rankingu w 2008 r. w stosunku do roku poprzedniego objęła:

- a) podniesienie pozycji w rankingu o 1 miejsce w czterech regionach: mazowieckim, wielkopolskim, pomorskim i lubuskim;
- b) spadek pozycji w rankingu o 1 pozycję w przypadku czterech województw: dolnośląskiego, małopolskiego, łódzkiego i opolskiego;
- c) niezmienną pozycję pozostałych ośmiu województw.

Duże znaczenie w programowaniu ścieżki rozwoju regionu w Polsce ma wzmocniona rola samorządu terytorialnego. Tereny, które chciałyby zmienić pozycję w rankingu atrakcyjności, powinny dostosować swoją ścieżkę rozwoju do aktualnych wymogów gospodarki, co pociąga za sobą konieczność postawienia nowych zadań i często poniesienia dodatkowych wydatków finansowych. Realizacja zadań wskazanych w ścieżce rozwoju regionu może być finansowana z różnych źródeł; może być również zastosowany zdywersyfikowany portfel finansowania inwestycji. Pochodzą one ze środków własnych podmiotu, kredytu, utworzonej rezerwy, zadłużenia publicznego w przypadku instytucji publicznej oraz wsparcia ze środków UE.

5. Wytyczne budowy ścieżki rozwoju dla makroregionu wschodniego

Zróznicowanie w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów w kraju wymaga szczególnego podejścia do obszarów słabiej rozwiniętych. Zgodnie z tym założeniem w Polsce w ciągu najbliższych lat największy nacisk na realizację spójności społeczno-gospodarczej zostanie położony na rozwój Polski Wschodniej, ma tu również trafiać największe wsparcie ze środków Unii Europejskiej. Ukierunkowanie gospodarki regionów wschodniej Polski powinno zostać skoncentrowane na intensywnym rozwoju społeczno-gospodarczym, podnoszeniu atrakcyjności inwesty-

cyjnej oraz ograniczeniu poziomu bezrobocia. Kształtowanie ścieżki rozwoju w obszarze Polski Wschodniej jest wypadkową indywidualnego podejścia regionów do programowania rozwoju oraz przyjętych rozwiązań krajowych i europejskich dla tego obszaru. Polityka spójności społeczno-gospodarczej UE koncentruje się na słabiej rozwiniętych regionach, które w warunkach globalizacji gospodarki światowej, zmian demograficznych i klimatycznych, rosnących cen energii itp. muszą podjąć próbę budowy konkurencyjnej gospodarki szerzej [*Komunikat Komisji...* 2008, s. 3-5]. W ramach makroregionu wschodniego wsparcie dotyczy pięciu województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego. Powierzchnia tych województw stanowi ok. 1/3 obszaru całej Polski, teren zamieszkały jest przez ponad 1/5 ludności kraju, która wytwarza ok. 16% PKB Polski. Ze względu na niski poziom spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej opracowano dla tego terenu Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013 (PO RPW 2007-2013), który został przyjęty przez Komisję Europejską 2 października 2007 r. Cele PO RPW 2007-2013 skupiono na wyrównywaniu szans rozwojowych, podkreślaniu roli turystyki w tym procesie oraz wprowadzaniu do rozwoju innowacji technicznych i organizacyjnych, budowie gospodarki opartej na wiedzy, a także wzmacnianiu regionalnych biegunów wzrostu (regionalnych ośrodków/centrów wzrostu społeczno-gospodarczego). Priorytety programu zawarto w sześciu osiach, tj.:

I. Nowoczesna gospodarka (infrastruktura uczelni; wsparcie powstawania i dokapitalizowanie instrumentów inżynierii finansowej; wspieranie innowacji; promocja i współpraca).

II. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego (sieć szerokopasmowa Polski Wschodniej).

III. Wojewódzkie ośrodki wzrostu (systemy miejskiego transportu zbiorowego; infrastruktura turystyki kongresowej i targowej).

IV. Infrastruktura transportowa (infrastruktura drogowa).

V. Zrównoważony rozwój potencjału turystycznego opartego na warunkach naturalnych (promowanie zrównoważonego rozwoju turystyki; trasy rowerowe).

VI. Pomoc techniczna (wsparcie procesu wdrażania oraz promocja programu) (szerzej [*Program Operacyjny...* 2007, s. 75-95]).

Najwięcej środków w PO RPW 2007-2013 zostało przeznaczonych na unowocześnianie gospodarki (ponad 1/3 ogółu środków) przy tworzeniu podstaw rozwoju przez budowę infrastruktury transportowej (gdzie alokacja środków została przewidziana na ponad 29%). Rozwój nowoczesnej gospodarki regionów został wsparty przez budowę infrastruktury społeczeństwa informacyjnego (ponad 11% z ogółu środków). Finansowe podstawy budowy specyfiki regionów w drodze rozwoju potencjału turystycznego skupionego na sprzyjających warunkach naturalnych stanowi ponad 2% z ogółu środków przeznaczonych na PO RPW 2007-2013. Na realizację PO RPW 2007-2013 w sumie przeznaczono 2675,05 mln euro, z tego Unia Europejska zaangażowała 2273,79 mln euro, a krajowe środki publiczne to 401,26 mln euro

(na podstawie [*Program Operacyjny... 2009*, s. 5]). Beneficjentami programu mogą być: szkoły wyższe, jednostki samorządu terytorialnego, jednostki naukowe, jednostki badawczo-rozwojowe, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, instytucje ważne dla regionów z punktu widzenia rozwoju regionalnego, np. urzędy statystyczne, biura planowania przestrzennego, organizacje turystyczne oraz instytucje otoczenia biznesu i innowacji, instytucja zarządzająca programem oraz instytucja pośrednicząca, a także organy administracji rządowej. PO RPW 2007-2013 ma za zadanie podnieść poziom rozwoju społeczno-gospodarczego pięciu województw, które w UE-25 zajmują 5 ostatnich miejsc pod względem PKB na mieszkańca. W ramach programu wsparcie uzyskują projekty, które realizują rozwój skoncentrowany na budowie gospodarki opartej na wiedzy, B+R, budowie społeczeństwa informacyjnego i ośrodków innowacyjnych oraz parków naukowo-technicznych, a także budowie i modernizacji obiektów infrastruktury wystawienniczej, kongresowej i sportowej o zróżnicowanym poziomie znaczenia.

Tworzenie nowoczesnej gospodarki w makroregionie Polski Wschodniej stanowi jeden kierunek alokacji środków, z drugiej strony należy określić długookresowe podstawy działań zorientowanych na ten obszar. Efektem programowania rozwoju tego terenu jest przyjęta 30 grudnia 2008 r. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Celem strategicznym makroregionu jest osiągnięcie spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej tego obszaru jako całości i jednocześnie każdego z województw wchodzących w jego skład, przy założeniu zrównoważonego i trwałego wzrostu gospodarczego. Priorytety strategii to:

1. „Oddziaływanie na poprawę jakości kapitału ludzkiego;
2. Budowanie społeczeństwa informacyjnego opartego na wiedzy;
3. Wspieranie gospodarki, wspieranie funkcjonowania MŚP;
4. Zwiększenie dostępności komunikacyjnej Polski Wschodniej przez rozwijanie infrastruktury transportowej;
5. Wykorzystanie położenia przy zewnętrznej granicy UE, rozwój współpracy transgranicznej;
6. Wsparcie funkcji metropolitalnych miast Polski Wschodniej;
7. Konserwacja i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego oraz ochrona różnorodności biologicznej” [*Strategia Rozwoju... 2008*, s. 45].

Realizacja założonych priorytetów zależy od niezbędnych zmian w podejściu do planowania ścieżki rozwoju makroregionu i poszczególnych jego podregionów. W poszukiwaniu ścieżki rozwoju dla regionów Polski Wschodniej istotnym elementem staje się oparcie rozwoju na endogenicznych zasobach i niepomniejszanie ich w miarę osiągania tego rozwoju. Podnoszenie jakości zasobu ludzkiego oraz udział i zaangażowanie liderów regionalnych w „grę o rozwój” staje się również niezbędne (szerzej [Pietrzyk 2009, s. 456-457]). W urzeczywistnianiu planów rozwojowych istotnym aspektem jest finansowanie procesu inwestycyjnego, w strategii wskazuje się na efektywność montażu finansowego, dopasowanego do konkretnych projek-

tów. Dla wzmocnienia efektywności rozwoju makroregionu opracowano Program promocji gospodarczej Polski Wschodniej, który został uruchomiony 24 września 2009 r. Celem programu jest przyciągnięcie inwestorów do regionu, promocja wizerunku i potencjału gospodarczego Polski Wschodniej. Horyzont czasowy projektu obejmuje lata 2009-2015, w tym okresie planuje się wydatkować 86 mln zł na jego realizację. Program zakłada: zwiększenie napływu bezpośrednich inwestycji krajowych i zagranicznych do makroregionu, wzrost eksportu towarów i usług z Polski Wschodniej oraz rozwój turystyki biznesowej w tym obszarze [Internet 1]. Działania projektu powinny wzmocnić efektywność wyznaczonej ścieżki rozwoju zarówno w podziale na poszczególne województwa, jak i w całym obszarze makroregionu.

6. Zakończenie

W doborze ścieżki rozwoju kluczową rolę odgrywają rozwiązania systemowe, które określają funkcję państwa i jednocześnie zakres samodzielności regionu. Upodmiotowione regiony decydują o kierunkach rozwoju i formach realizacji postawionych zadań, w przeciwnym przypadku państwo odgrywa decydującą rolę w polityce regionalnej. Regiony we współczesnej gospodarce rozważnie planują cele strategiczne, cele pośrednie i ścieżkę rozwoju społeczno-gospodarczego. Obserwowany kierunek zmian rozwoju gospodarki światowej analizują władze regionalne i część rozwiązań adaptują do własnych potrzeb. Regiony w Polsce obrały ścieżkę rozwoju związaną ze wspieraniem badań i rozwoju technologicznego, innowacyjną gospodarką, rozwojem przedsiębiorczości, infrastrukturą techniczną i społeczną, społeczeństwem informacyjnym, ochroną środowiska naturalnego, inwestycjami energetycznymi itp. Zaangażowanie regionów w kreowanie nowoczesnej gospodarki jest szczególnie skuteczne w obszarach bez opóźnień rozwojowych, a efektem staje się udoskonalenie struktur i ścieżki rozwoju.

Wskazówki dla opracowywanych ścieżek rozwoju regionów Polski zostały zawarte w dokumentach: Strategii rozwoju kraju 2007-2015, Narodowych strategicznych ramach odniesienia 2007-2013, Programie operacyjnym rozwój Polski Wschodniej 2007-2013, Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do 2020 r. i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Regiony, tworząc swoją indywidualną ścieżkę rozwoju, wykorzystują swoją specyfikę oraz opracowują optymalne scenariusze rozwoju. Rozwój społeczno-gospodarczy jest zdeterminowany działaniami na rzecz zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej terytorium. Podmioty zgłaszają większe zainteresowanie regionem o silnej pozycji na rynku i utrwalonym pozytywnym wizerunku szerzej [Szromnik 2008, s. 48-49]. Posunięcia związane z osiągnięciem celów rozwojowych regionów wymagają nakładów finansowych, które są gromadzone ze środków własnych podmiotów, inwestorów, z akcji zadłużania publicznego lub procesu kredytowego oraz środków UE. Struktura wsparcia UE odzwierciedla hierarchię celów ze ścieżki rozwojowej regionu.

W przypadku regionów o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, w długim okresie, priorytetem w opracowywanej ścieżce rozwoju staje się kształtowanie wewnętrznych impulsów rozwojowych. Z reguły niezbędne jest również zaangażowanie regionów w tworzenie szeroko rozumianych podstaw infrastrukturalnych do rozwoju. Wskazana jest także ingerencja ze strony państwa, gdyż likwidacja długotrwałego zapóźnienia i problemów rozwojowych nie powinna pozostawać obciążeniem jedynie dla regionów. Systemowe podejście do obszarów Polski Wschodniej wskazuje na rangę problemów tego terenu. Działania wspólne państwa i regionów mają doprowadzić w długim okresie do osiągnięcia spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej z Unią Europejską.

Literatura

- Dziemianowicz W., Łukomska J., Górska A., Pawluczuk M., *Trendy rozwojowe regionów*, GEOPROF-IT, Warszawa, styczeń 2009.
- Hildebrandt A. (red.), *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2008*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2008.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady. Piąte sprawozdanie w sprawie postępów w dziedzinie spójności gospodarczej i społecznej. Rozwijające się regiony, wzrost gospodarczy w Europie*. Komisja Wspólnot Europejskich. Bruksela, dnia 19.06.2008. KOM(2008) 371 wersja ostateczna.
- Pietrzyk I., *Zróżnicowanie statusu regionów w Unii Europejskiej a projekt Europejskiej Karty Demokracji Regionalnej*, [w:] *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. R. Brol, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego nr 46, UE, Wrocław 2009.
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Szczegółowy opis osi priorytetowych*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Warszawa, 28 kwietnia 2009 r.
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2 października 2007 r.
- Różga-Luter R., *Gospodarka oparta na wiedzy a rozwój regionalny na przykładzie regionu środkowego Meksyku*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2004 nr 1 (15).
- Strahl D., *Gospodarka oparta na wiedzy w europejskiej przestrzeni regionalnej (próba oceny)*, [w:] *Nowe paradygmaty gospodarki przestrzennej*, red. K. Miszczak, Z. Przybyła, PAN KPZK Zeszyt 236, Warszawa 2008.
- Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 30 grudnia 2008 r.
- Szromnik A., *Marketing terytorialny. Miasto i region na rynku*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Kraków 2008.

Źródło internetowe

[1] <http://www.polskawschodnia.gov.pl/wiadomosci/Strony/PAIZ230909.aspx>.

REGION DEVELOPMENT PATHS IN POLAND IN THE CONTEMPORARY ECONOMY

Summary: In Poland there is different socio-economic development level of regions. The tasks in the range of social, economic and territorial cohesion are the subject of the European Union aid. The reduction of differences in the development, the increasing standard of living in regions and the increase of attractiveness of the area demand to find an individual path of development. The region authorities elaborate the path of development, considering all environment factors, activity of leaders, specialization of the area and historical traditions. The general priorities of the regions are often convergent in the scale of a country and also in the scale of the European Union. The differences in objectives are visible on the endogenic level of development factors, which decide about their individual character and development path.